

Hvem kan skrive vor tids historie?

Martin Brandt Djupdræt og Anneken Appel Laursen

I denne artikel giver overinspektør, cand.mag. Martin Brandt Djupdræt og museumsinspektør, cand.mag. Anneken Appel Laursen en oversigt over en række af de projekter, hvor Den Gamle By har fortalt historier i et tæt samarbejde med brugerne. Projekterne bygger videre på en tradition i Den Gamle By, der går helt tilbage til museets grundlæggelse for 100 år siden.

“Hvem kan egentlig skrive en bys historie? Hvem bør gøre det? Hvis svaret i går var historikerne, er det i dag, nu disse sociale medier findes, snarere beboerne selv.”¹

Dette skriver journalisten Andres Mildner om udstillingen Popstad Lund, der fortalte om musiklivet i Lund fra 1970'erne og frem. Udstillingen kunne ses på museet Kulturen i 2011 og var blevet til på baggrund af oplysninger indsamlet gennem Facebook. Projektet var et tydeligt bevis på, at museer kan lave saglig og underholdende kulturhistorisk formidling gennem brugerinddragende aktiviteter.

I de seneste 10 år har der på museer og blandt museumsforskere været et øget fokus på museernes samarbejde med borgere og brugere.

Tre typer af brugerinddragende projekter

Den Gamle Bys brugerinddragende projekter kan opdeles i tre typer. Den ene er udstillingsprojekter, hvor enkelte personer eller grupper er vitale for udformningen af udstillingen i Den Gamle By. Den anden er projekter, der bruger de sociale medier til indsamling og vidensdeling. Og den tredje type er projekter, hvor museet sammen med borgere indsamler og formidler et lokalområdes liv og historie.

Fælles for projekterne er, at vi i hvert tilfælde har taget stilling til, hvilken merværdi samarbejdet bibringer både borgere og museet. I det følgende vil vi eksemplificere de forskellige typer af brugerinddragende projekter.

Dagliglivshistorier fra 70'erne

Etableringen af museets 1974-kvarter, der viser hvordan et brokvarter kunne have set ud i 1974, er et eksempel på et brugerinddragende udstillingsprojekt. Den Gamle By valgte, at de viste butikker og lejligheder, i det omfang det kunne lade sig gøre, skulle fortælles ud fra bestemte personers historier og dagligdag. Gæsterne skal kunne forholde sig til de udvalgte personer og med afsæt i disse få et billede af en større historie om Danmark i 1974. Personerne skulle findes, og der skulle sammen med dem opbygges et varieret og troværdigt billede af tiden.

Projektet med at indrette lejlighederne blev for alvor påbegyndt i 2007. Boligformer blev undersøgt, og på museet blev det diskuteret, hvilke typer beboere, der skulle være i lejlighederne fra 1970'erne. I 2010 begyndte indsamlingen af personhistorier. En del af indsamlingen foregik ved, at museet uddelte flyers til de besøgende om efterlysninger af historier, og via internettet bad museet folk om at svare på et spørgeskema om levevis.

Ud fra de mange historier og over 200 personlige kontakter blev 40 personer valgt, og de blev informanterne til de historier og det levede liv, som 1974 skulle formidles ud fra.

Informanternes historier vises i den endelige udstilling gennem billeder, lyd og tekst. Informanterne blev også centrale i udvælgelsen af de rette møbler og genstande. Den Gamle By valgte en tilgang, hvor det endelige resultat åbent blev diskuteret med informanterne.

Der blev grinet og snakket, da informanterne til lejlighederne i 1974-kvarterets Tårnborgh mødtes for første gang.

Vibeke Rygård har boet i det kollektiv, som er rekonstrueret i Tårnborg i 1974-kvarteret. Her taler hun med museumsinspektør Anne Cathrine Lorentzen om et ungdomsbillede af Vibeke, hvor hun spiller guitar i kollektivet.

Pouls Radio åbnede i 2010 og i sommeren 2013 åbnede et konditori, tre lejligheder og en gynækologiklinik. Indretningen af disse byggede på det tætte samarbejde informanter og museum imellem.² I sommeren 2015 åbner seks nye lejligheder i 1974-kvarteret, og indretningen af disse er også baseret på samarbejde med informanter.

Urørlighedszonen

Undervejs i etableringen af 1974-kvarteret har vi haft en åben dialog om engagementet, og i hvilken grad den enkelte havde lyst til at bidrage.

Et vigtigt aspekt i dialogen mellem Den Gamle By og informanterne er skelen mellem det private og det personlige. Den troværdige formidling af levet liv bygger på konkrete, private oplysninger fra informanterne, men hverken museet eller informanterne ønsker, at de medvirkende udleverer hemmeligheder, private oplevelser eller holdninger, de normalt kun vil dele med folk, de har et trygt og tæt forhold til.

Filosoffen K.E. Løgstrup opererer med begrebet urørlighedszonen, og definerer det blandt andet ud fra, at man i samvær med andre godt kan kommentere handlinger og bevæggrunde, men ikke det personlige motiv, da det er at gå for tæt på.³ Det er at overtræde urørlighedszonen.

Den samme skelen prøver museet at have ved for eksem-

I år undersøger museet billeder om hverdagsliv i 2014. Via Den Gamle Bys Instagram-profil opfordrer vi vores følgere til at bruge hashtagget #deldit2014 resten af året, når de uploader deres hverdagsbilleder af f.eks. morgenmad, TV-tid eller nye møbler i hjemmet.

pel at spørge, hvordan informanterne boede, men ikke at afkræve svar for de personlige motiver til valget. Disse valg er det op til museets besøgende at tolke, og disse overvejelser kan forhåbentlig også føre til refleksioner hos gæsten over egne erfaringer og motiver til valg i livet.

Hjemløs – det er her jeg bor

Et andet og mere radikalt eksempel på, hvordan museet har måttet forholde sig til urørlighedszonen og informanternes integritet, er projektet “Hjemløs – det er her jeg bor”, en udstilling i 2012 baseret på en tæt dialog mellem en privat person og museet. Personen var den hjemløse Ulrik Szkobel, hvis hule blev udstillet i Den Gamle By i tre måneder sammen med en fotoudstilling om hans dagligdag. Ulrik var i sin hule, så tit han havde lyst og han fortalte museets besøgende om livet som hjemløs. Projektet byggede på et stærkt tillidsforhold museet og Ulrik imellem, hvor vi overlod det til Ulrik, hvor tæt han ville lade gæsterne komme på hans private valg og motiver. Fra museets side var vi parat til at lukke udstillingen, hvis Ulrik følte, grænsen fra det private til personlige blev overtrådt.⁴

Den væsentligste forskel på udstillingssamarbejdet med informanterne i 1974 området og Ulriks bolig er, at det er erindringerne om et liv, der skaber rummene i fortællingen om 1970’erne. Ulrik fortalte sin historie, som den var, her og nu.

Museets gæster ville gerne tale med Ulrik Szkobel om hans liv og hverdag. Ulriks gæstebog var en opfordring til hans gæster om at kommentere mødet med en hjemløs. Det gjorde de, tænksomt og reflekteret. Foto George Zeuthen.

Sociale medier og rockmusik

Et er det fysiske møde og dialogen med informanter. Noget andet er den type kontakt med brugerne, som museet har haft de seneste år gennem de sociale medier. I forbindelse med udstillingen "Aarhus rocks! – byen og musikken 1960-2014" har museets hjemmeside, blogs og Facebook været omdrejningspunkt for at samle informationer, billeder og genstande.

I slutningen af 2012 rettede Den Gamle By henvendelse til folk i musikmiljøet for at indsamle historier og genstande. Projektlederen opbyggede en kreds af særligt interesserede på ca. 200 personer, som løbende frem til åbningen 13. maj 2014 var med til at udvikle udstillingens koncept. Inspiration til fremgangsmåden havde vi hentet fra Kulturen i Lund, hvor udstillingen Popstad Lund, blev vist i 2011.

Ved udstillingsåbningen var der over 1200 tilknyttet projektets Facebookside "Aarhus-rockens historie". Gennem Facebooksiden kom der gode råd til indhold, der blev delt information om musikere og bands, der blev afprøvet idéer, og der blev skabt kontakt til personer, der ville hjælpe med konkrete dele af udstillingen, f.eks. indretningen af et øvelokale. Gennem Facebooksiden blev der også fundet personer, der kunne indgå i en fokusgruppe, der testede udstillingens overordnede ideer, før det endelige koncept for udstillingen blev lagt fast.

Den Gamle By i Gellerup

Siden Den Gamle By i 2011 overtog rollen som lokalmuseum for Aarhus, har museet været aktiv med at indsamle historier om byen. Fra begyndelsen har det været Den Gamle Bys politik at arbejde brugerinddragende og at fokusere på emner eller områder, der har aktualitet.

Gellerupparken blev rammen om det første større projekt uden for murene, og her er vi ved den tredje type brugerinddragende projekt.

Gellerupområdet gennemgår i disse år en voldsom forandring⁵, der har til formål at ændre områdets omdømme og fysiske udformning samt skabe tilknytning til resten af Aarhus. I denne forandringsproces rykkede Den Gamle By i september 2012 til Gellerup, med det formål at give beboerne en stemme, om det sted, de bor, og deres historie. Det skete gennem et samarbejde med Brabrand Boligforening og Gellerup Museum. Den Gamle By fik lov til at flytte ind på

Facebooksiden Aarhus-rockens historie var en vigtig informationskanal i opbygningen af udstillingen "Aarhus rocks!" Facebook bruges stadig til blandt andet at fortælle om nye genstande, der kommer til museet.

Erfaringerne fra 70'er kvarteret og rockudstillingen er også brugt i etableringen af særudstillingen "Hønestrik og hot pants", der åbnede i september. Facebook blev blandt andet brugt til at indsamle billeder, og museet tog kontakt til flere af dem, der donerede deres 70'er tøj for at få deres historie. Denne kjole blev givet af Pia Lindblad, og Pias erindringer bruges i udstillingen. Foto Thomas Kaare Lindblad.

En boligblok ved aftenstide i Gellerup får et næsten poetisk udtryk. Foto Ergin Erkus, Dokumentationslauget fra Gellerup.

Gellerup Museum, der er en lejlighed på Gudrunsvvej i Gellerupparken.

Gellerup Museum blev basen for Den Gamle By, der lagde ud med at arrangere en række workshops. Beboerne kunne fortælle om deres historie og liv, som foruden viden om området skabte nye netværk blandt beboere. Sammen med beboerne begyndte vi at dokumentere den forandring, som bydelen er midt i. Det har blandt andet resulteret i en udstilling på Gellerup Bibliotek om beboernes tanker og drømme om deres bydel, et lokalt guidekorps, hvor beboerne selv formidler deres bydel, samt en event i Den Gamle By i slutningen af maj 2014, hvor gellerupperne rykkede ind og formidlede historier, mad, dans og musik fra de mange kulturer, der findes i Gellerup.

Den Gamle Bys tilstedeværelse i Gellerup har også resulteret i dannelsen af et dokumentationslaug. Dokumentationslauget er en gruppe frivillige, der fotografisk dokumenterer ændringerne i bydelen. Billederne giver de til Den Gamle By og Brabrand-Årslev Lokalhistoriske Arkiv, så dokumentationen bevares for eftertiden.

En dreng fra Gellerup fik idéen til en museumsklub. Den Gamle By og Gellerup Museum driver nu en museumsklub, hvor børn i alderen 8-14 år besøger andre museer og kulturinstitutioner i Aarhus og diskuterer, hvad historie er, og hvordan de selv kan fortælle deres egen historie. Foto Aysha Amin, Dokumentationslauget fra Gellerup.

Tilstedeværelsen i Gellerup har givet en stor indsigt i en bydels allernyeste historie, men lige så vigtigt er det, at beboere i Gellerup giver udtryk for, at de ser på deres bydel med andre øjne. De ser nu også i højere grad Den Gamle By som deres museum. Vi har også fået nye gæster i Den Gamle By gennem projektet.

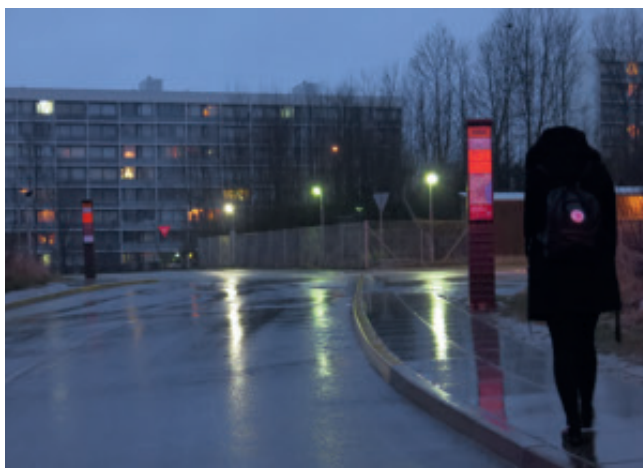
Projekter, som dette, understøtter altså både egen identitet og skaber et tættere tilhørsforhold til museet.

Erfaringsudveksling – et redskab til at blive bedre

Fælles for alle projekterne er en interesse i borgernes erfaringer og synsvinkler og at etablere et samarbejde, hvor de bidrager aktivt i projekterne. Udfordringerne har for nogle af projekterne været at skabe et samarbejde, hvor deltagerne var trygge ved at dele oplysningerne med museet. Hvordan viser museet respekt for deltagernes urørlighedszone og får opbygget tillid og overbevist de pågældende om at deres historie er vigtig og relevant for mange i al sin almindelighed? Og det er, hvad enten historierne handler om ungdomsliv i 70'erne eller livet som somalisk mor i Gellerup.

Det har derfor været vigtigt for Den Gamle By at evaluere den måde, vi laver brugerinddragende projekter på, og vi har allieret os med andre samarbejdspartnere og museer, for at få så bred en indsigt i metoder og effekt som muligt. Studerende fra Aarhus Universitet og VIA University College har beskrevet vores tilgange til emnet. Kolleger fra Beamish i England, Bokrijk i Belgien, Maihaugen i Norge, Skansen

På en regnvåd og mørk eftermiddag virker blokkene i Gellerup inviterende: Her er der lys og tørvej. Foto Aysha Amin, Dokumentationslauget fra Gellerup.

i Ungarn og Jamtli i Sverige har givet os gode råd, og vi har diskuteret vores metoder med Erhvervsministeriets borgerinddragende udviklingsenhed MindLab og kunstmuseet Arken i Ishøj. Samarbejdet med Arken vil i begyndelsen af 2015 resultere i en bog, hvor de to museers erfaringer med at arbejde “uden for murene” vil blive beskrevet.

Erfaringsudviklingerne har stor betydning for de projekter, vi har gennemført, og erfaringerne vil blive anvendt i fremtidige projekter – for vi er overbeviste om, at bedre brugerinddragelse giver mere viden og bedre historieformidling.

Noter

1. “Vem kan egentligen skildra en stads historia? Vem bör göra det? Om svaret i går var historiker, är det i dag, nu när dessa verktyg [sociale medier] finns, snarare invånarna själva.” Andres Mildner: Popstad Lund, Musik Kulturen 2011, side 19.
2. Læs mere om indretning af de tre lejligheder i Tårnborgh i Allan Leth Frandsen og Anne Cathrine Lorentzen: Tre lejligheder i Tårnborgh. Den Gamle By årbog 2012, side 60-65.
3. K.E. Løgstrup: Den etiske fordring. 1956.
4. Projektet er yderligere beskrevet i artiklerne Anneken Appel Laursen: Da Ulrik kom på museum, Den Gamle By årbog 2013, side 45-52 og Anneken Appel Laursen: Visitor Involvement as a Strategy: A Museum Transmitting a

Message for Social Outcasts. The International Journal of the Inclusive Museum Volume 6, Issue 3, side 57-66.

5. Fra Boligområde til Bydel. Helhedsplan for Gellerupparken og Toveshøj, 2007. Aarhus Kommune.

Who can write the history of our own time?

When we set up projects in Den Gamle By with people from outside the museum, the aim is to work actively together to create a dialogue and start events among residents.

Projects in Den Gamle By involving visitors can be divided into three types. Exhibition projects are one type, in which individuals or groups are vital to the way the exhibition in Den Gamle By is presented, and an example is the way the 1974 quarter is built up. The second type includes projects that make use of the social media for collecting and passing on knowledge, and a successful example is the “Aarhus Rocks” exhibition.

In the third type of project, Den Gamle By works together with local people to collect details and tell the story of the life and history of a local area.

By building the 1974 quarter and working on culture and contemporary history in Aarhus, we at Den Gamle By have moved into more recent periods of time than those normally associated with Den Gamle By. This calls for new methods, and one is involving visitors. We must therefore develop new ways all the time to create a constructive dialogue with citizens. In the future the museum will not stand alone as the source of communication: they will also come from citizens.